NORSK PEDAGOGISK STUDIESAMLING 12. JUL. 1971

ART. ANALYSERT

HJERTE BLADET

ORGAN FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

17. ÅRGANG NR. 3 - 1971

HJERTE BLADET

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: Kari Bredal - Einar B. Skattum - Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

♥

Henvendelser angående abonnement og adresseforandger skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473, bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året.
Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:
Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening

♥

I DETTE NUMMER:

Ny landsplan for åndssvakeomsorgen - Plasser for opplæring, ikke oppbevaring - Foreldre, fagfolk, frivillige i det nye samarbeidsråd - Formannsskifte i Samordningsrådet - Åndssvakeomsorgen i går. Av Kari Bredal - Stor interesse for vernepleierutdannelsen - Uverdige forhold. Landsmøte-henstilling fra Norsk Forbund «Det er tilladt at være åndssvag» - Landet Rundt.

Ny landsplan for åndssvakeomsorgen

Legges fram i Stortinget neste år

En ny landsplan for åndssvakeomsorgen er under utarbeidelse i Sosialdepartementet og ventes å bli lagt fram for Stortinget neste år, ble det opplyst på årsmøtet i Samordningsrådet for åndssvakesaken i Stavanger i midten av mai.

Et utvalg med områdeoverlege O. P. Lossius i Østfold som formann, arbeider med utkastet til landsplanen og blir trolig ferdig med sitt forslag i løpet av året. I utvalget som har sju medlemmer, sitter også bestyrer Gunnar Brekke, som på årsmøtet ble valgt til ny formann for Samordningsrådet.

Byråsjef Ole Ulleberg i Helsedirektoratet sa i et foredrag at Helsedirektoratet fortsatt føler ansvar for utviklingen av åndssvakeomsorgen, selv om fylkene etter sykehusloven av 1970 har overtatt det lovmessige ansvar for utbygging og drift. Ved en rask menngsmåling blant fagfolk innen omsorgen hadde byråsjefen fått inntrykk av at det rår en del forvirring og usikkerhet omkring åndssvakesektorens plass i fylkenes helseplaner. Man sakner klare direktiver for hvilke oppgaver som er tillag hvilke organer. Fylkene må bli klar over at de også har ansvaret for de private institusjoner som er godkjent under sykehusloven.

Tungrodd apparat i fylkene?

Bestyreren ved et sentralhjem svarte på byråsjefens spørsmål at sykehusloven foreløbig synes å medføre et mer tungrodd apparat enn tidligere. Samtidig ligger det en fare for forskjellsbehandling i den vekslende interesse for saken hos personer på det fylkeskommunale plan, og i fylkenes ulike økonomiske ressurser. Bestyreren syntes det var vanskeligere å skaffe midler til den videre utbygging enn tidligere.

Mens byråsjef Ulleberg tok for seg dagens situasjon i åndssvakeomsorgen, hadde fru Kari Bredal arbeidet seg gjennom et omfattende materiale om den historiske utvikling. Hennes foredrag om «Åndssvakeomsorgen i går» var en så verdifull og fengslende fremstilling at den bør bli kjent langt utenfor årsmøtets deltakere. Hjertebladet gjengir første del av foredraget i dette nummer, og siste del i neste nummer. Det er også meningen å utgi foredraget i særtrykk etterat det har stått i Hjertebladet.

Lektor John Klokkehaug, Hamar, holdt foredrag om arbeidet for de psykisk utviklingshemmede i fremtiden, særlig ut fra et foreldresynspunkt.

Loven svikter i praksis.

— Alle politiske partier hevder at vi må få undervisningstilbud som integrerer de funksjonshemmede i skoleverket, sa Klokkehaug. Sykehusloven pålegger fylkene å utbygge den medisinske service. Men vi må med stigende harme konstatere at den praktiske utforming av lovverket svikter nesten totalt.

Det tilsynelatende perfekte lovverk har avvepnet oss. Bare en intens og stadig opplysningsvirksomhet mot skole, yrkesliv og samfunn kan tvinge handling fram av lovteksten. Klokkehaug appellerte til de fagfolk som skal planlegge liv og fremtid for de psykisk utviklingshemmede, å søke samarbeid med den kategori som er meningsberettiget med full kompetanse, nemlig foreldrene.

I debatten kom det fram at flere sentralinstitusjoner bevisst går inn for å bryte isolasjonen ved en internattilværelse. Kåre Hauge, Dagsrudheimen, sa at det var en løsning for mindre bygder uten egne dagsinstitusjoner at man prøver å plassere elever i normalskolen. Han nevnte et eksempel på at to kommuner var gått sammen om en slik ordning og fått den finansiert over skolebudsjettet.

Bestyrer Toralv Hummelvoll opplyste at man ved Østerbo har drøftet med foreldrene å ha barna hjemme i f. eks. et halvt år, og derved skaffe plass til andre. Områdeoverlege Mogens Rasmussen opplyste at Klæbu praktisk talt har sluttet med å ta elever inn til varig innleggelse. Klæbu har omlag 100 innleggelser i året og tilsvarende mange utskrivninger. Rasmussen advarte mot videre utbygging av

Plassering for opplæring — ikke oppbevaring

Mer enn halvparten av de nye institusjonsplasser for psykisk utviklingshemmede som ble ferdig i 1970, gjaldt ikke «oppbevaring» i mer eller mindre lukkede institusjoner, men opplæring og arbeid i daghjem og vernede verksteder, viser oppgaven fra Helsedirektoratet over stillingen innen åndssvakeomsorgen siste år.

Ved årsskiftet hadde vi her i landet 6784 elever og pasienter i 127 godkjente åndssvakeinstitusjoner, eller 228 mer enn året før. Av tilveksten var 62 plasser i vernede verksteder, mens 59 var dagplassering i internat og 13 daghjemplasser. I de 15 sentralhjem økte pasienttallet med 49 til i alt 3349 elever og pasienter. I 71 andre åndssvakehjem var tilveksten 38 plasser til i alt 1734.

Samordningsrådets årsmøte i optimistisk oppadvendt posisjon på Solborg folkehøgskole.

store institusjoner bare for å øke sengetallet. Større gjennomtrekk ved hjemmene og utbygget foreldreveiledning for de som kan ha sine barn hjemme, er en bedre løsning.

Fylkeslege Knut Engedal i Hordaland mente at utbyggingen må fortsette så lenge det er lange ventelister og mange eldre foreldre ikke lenger orker å pleie sine voksne åndssvake barn. Ivar Fjellstad fra Åkershagan fortalte at mange av barna fra nærmeste distrikt reiser hjem for natten. Dermed kan en gammel mor eller far oppe i Østerdalen, 35 mil fra Sentralhjemmet, få plass til sin gutt eller jente.

I neste nummer av Hjertebladet vil vi komme tilbake med et fyldigere utdrag av byråsjef Ullebergs og lektor Klokkehaugs foredrag.

Interesserte tilhørere på årsmøtet i Stavanger var også noen av omsorgens funksjonærer i området. Her er bestyrerinnen på Ramsvik skole og daghjem med noen av sine medarbeidere, fra venstre førskolelærer Kari Surland fra Åsane ved Bergen, lærer Sylvi Øgreid fra Egersund, arbeidsterapeut Torbjørg Bore fra Klepp og bestyrerinnen, adjunkt Ranveig Egenberg.

Foreldre — fagfolk — frivillige

i det planlagte samarbeidsråd

Skal avløse samordningsrådet for ånssvakesaken

En samlet front av foreldre, fagfolk og frivillige organisasjoner synes å være en forutsetning for en meningsfylt kamp for de psykisk utviklingshemmedes rettigheter, sa bestyrer Gunnar B r e k k e, Askøy, i sin orientering på Samordningsrådets årsmøte om forberedelsene til det nye topporgan for åndssvakeomsorgen.

Som formann i utvalget som har forberedt saken, så han optimistisk på mulighetene for å bli enig om et forslag.

Det nye samarbeidsråd kommer til å avløse Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge som ble stiftet for 20 år siden. Helseorganisasjoner, faggrupper, støttelag, fylkeslag og institusjonenes ledelse er representert i Samordningsrådet, men ikke foreldreorganisasjoner og foreldregrupper. Norsk Forbund for psykisk Utviklingshemmede må som foreldreforbund sies å stå klientellet nærmest, sa Brekke.

Årsmøtet ga utvalget fullmakt til å fortsette forhandlingene. Man tar sikte på å realitetsbehandle et forslag på neste årsmøte i Samordningsrådet.

Det fremtidige samarbeid innen åndssvakeomsorgen er av så stor viktighet at vi her skal gjengi det vesentlige av bestyrer Brekkes orientering på årsmøtet, og utdrag av debatten.

Utvalget av 21. juni 1969 har hatt to ordinære møter siden årsmøtet i Tønsberg i fjor, og i tillegg har medlemmene av utvalget hatt en serie underhåndsdrøftinger med representative medlemmer av Norsk Forbund for psykisk Utviklingshemmede. Vi har passert første ledd i den prosess som skaper forutsetninger for et organisert og meningsfylt samarbeid.

Utvalget som ble oppnevnt av Samordningsrådets årsmøte i Harstad i 1969, besto til å begynne med av bestyrer Gunnar Brekke, Askøy, fru Astrid Blokkum, Løkken, kjøpmann Alfred Græsli, Trondheim, og overlege Mogens Rasmussen, Klæbu. På årsmøtet i Tønsberg i 1970 la utvalget fram sitt forslag om ny strukturering av Samordningsrådet. Forslaget ble vedtatt med stort flertall, og utvalget ble anmodet om å arbeide videre med saken og å innby Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede til å supplere utvalget.

Norsk Forbund oppnevnte Sigurd Gohli, Notodden, og Arne B. Wangen, Bærum til medl. av utvalget.

Sterk samarbeidsvilje

En åpen meningsutveksling i utvalget har gjort det klart at det er en sterk vilje til samarbeid. Kanskje særlig fordi samhold synes å være en fortsetning, en nødvendighet, i en meningsfylt kamp for de psykisk utviklingshemmedes rettigheter.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at det er ulikt syn på visse problemstillinger og at fortiden har skapt visse følelsesmessige vansker som vi i dag må ta hensyn til. Det er ikke nok å bli enig om retningslinjer for samarbeid hvis den brede medlemsmasse ikke slutter opp om samarbeidet. Derfor er det etter utvalgets mening viktig å få i gang en dialog på bred basis på det lokale plan.

— Vi forutsetter en utviklingsprosess som bør stimuleres fra organisasjonenes side bl .a. ved kontaktmøter, konferanser o. l. hvor formen for et nytt samarbeid blir drøftet. Utvalget legger stor vekt på slike kontaktmøter som en forutsetning for gjensidig kjennskap og respekt.

Etter å ha gjennomgått strukturingsforslaget mener utvalget at det ikke ville være større vansker med å finne fram til et enstemmig forslag. Imidlertid synes det vanskelig i øyeblikket å komme fram til et felles **navneforslag.** Utvalget er stemt for at man eventuelt kan overlate navnespørsmålet til et konstituerende landsmøte — for å unngå at dette skal være til hinder i det videre arbeid.

Hjertesymbolet går ut

Utvalgets medlemmer er også enige i at en i et fremtidig samarbeid **ikke** bør bruke **hjertesymbolet.**

Etter åpenhjertige samtaler i utvalget synes synsmåtene å falle sammen i en felles målsetting, nemlig den å tilstrebe en utvikling preget av respekt for den åndssvake og av bredest mulig innsats for de åndssvakes rettigheter.

Struktureringsforslaget har ikke reist prinsipielle innvendinger fra noen av partene i utvalget under forhandlingene hittil. Det er imidlertid ikke behandlet av Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede i årsmøte.

Saken skal drøftes lokalt

Utvalget foreslår at det blir holdt et fellesmøte mellom Samordningsrådets arbeidsutvalg og styret i Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede. Videre bør det holdes seminarer etter et felles opplegg i alle områder, hvor representanter for samtlige tre hovedgrupper deltar — foreldre, fagfolk og frivillige organisasjoner. Serien bør innledes av et sentralt seminar, hvor lederne i samtlige tre hovedgrupper deltar. Utvalget går inn for at seminarene så vidt mulig blir arrangert i Helsedirektoratets/Sosialdepartementets regi. På det lokale plan bør det holdes fellesmøter mellom forbundets lokallag og Samordningsrådets tilsluttede ledd, foruten møter for alle interesserte på det lokale plan.

Som et første og absolutt nødvendig ledd i denne utvikling, har

utvalget enstemming besluttet å be Samordningsrådet om fullmakt til å invitere styret i Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede og Samordningsrådets arbeidsutvalg med konsultative medlemmer til et weekend-seminar i eller i nærheten av Oslo så snart som mulig.

Ta tid

Overlege Mogens R a s m u s s e n, medlem av utvalget, sluttet seg fullt ut til formannens fremstilling og understreket at arbeidet med en sammenslutning nødvendigvis måtte ta en viss tid fordi det er en prosess i utvikling. Det gjelder å finne kontaktflatene mellom foreldre, fagfolk og de frivillige organisasjoner. — Vi må se realistisk på saken, sa Rasmussen. Vi trenger en dialog for å oppklare misforståelser og løse de vanskeligheter som finnes.

Diakon Petter H a u g l a n d, medlem av Samordningsrådets arbeidsutvalg, ville takke utvalget for godt arbeid. — Det har ikke hast. Kunsten er å komme i en forhandlingsposisjon, og vi tjener ikke noe på et forhastet vedtak. De som har angrepet Samordningsrådet og det dets representanter står for, må delta i debatten. Vi må ta lærdom av Finland hvor de to parter har brutt forhandlingene og skilt lag. Hvis det skjer hos oss, kan det gå mange år før man kommer på talefot igjen. Det viktigste er at vi får et vedtak som vil gagne dem vi er satt til å ta vare på — de psykisk utviklingshemmede, sa Haugland.

Skolestyrer Ove S n ä h r e pekte på sammensetningen av Samordningsrådets årsmøte. Han syntes at et skuffende lavt antall av utsendnigene har sitt daglige arbeid i åndssvakeomsorgen. En reell samordning må også gi plass for de nye primærarbeidere som er kommet inn i omsorgen de siste årene, f. eks. lærere og vernepleiere.

Samarbeid — ikke splittelse

Bestyrer Brekke supplerte sin orientering med noen personlige betraktninger på utvalgets arbeid. Han understreket at det hadde vært et hovedmoment under forhandlingene at man ikke måtte skape avstand mellom Norsk Forbund og Samordningsrådet. Vi må sikre varig samarbeid, ikke varig splittelse, sa han. Alt fremtidig arbeid i Samordningsrådet var etter hans mening avhengig av samarbeid med Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede. Det er dette forbund som i folks bevissthet oppfattes som den egentlige representant for klientellet.

Med grunnlag i struktureringsforslaget er det meningen å få et vedtektsforslag mellom forbundet og Samordningsrådet. De endelige vedtekter skal vedtas av begge forbund, evt. på et konstituerende landsmøte. Men vi må tilstrebe nærest mulig kontakt allerede nå og på det lokale plan. Det vil stimulere til større kjennskap og respekt mellom de grupper som ønsker å kjempe for de åndssvakes rettigheter.

Gunnar Brekke definerte i seks punkter sitt syn på en praktisk målsetting for Samordningsrådet:

Nærlandheimen inviterte til omvisning og lunsj under Samordningsrådets årsmøte i Stavanger, og forstander Torgny Ullerø og hans medarbeidere sørget for at det ble en minnerik opplevelse. På dette bildet fra lunsjen i det nye velferdsbygget ser vi på veggen Gunnar Wefrings portrett av Aadne Steensnæs, Nærlandheimens forstander fra starten i 1948 til han døde i 1969. Rundt bordet fra venstre skolestyrer Ove Snähre, Østerbo, årsmøtets hedersgjest fru Ragnhild Schibbye, områdeoverlege O. P. Lossius og res. kap. Olav Kr. Strømme.

1. Ny organisasjonsform — et nytt samordningsråd opprettet av foreldreorganisasjoner og grupper, faglige organisasjoner og grupper, frivillige organisasjoner og grupper.
2. Distribuering av Samordningsrådets konferanser til regionale og lokale konferanser.
3. Allerede på nåværende tidspunkt søke organisasjonsmessig samarbeid med Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede, spesielt når det gjelder regionalt og også internasjonalt samarbeid.
4. Søke avklart Samordningsrådets prinsipielle syn på og holdning til forholdet foreldre/institusjon og institusjonseier/foreldrelag.
5. Søke avklart i prinsipielle formuleringer Samordningsrådets holdning til utbyggingen av norsk åndssvakeomsorg og til nye utviklingstendenser i omsorgen.
6. Delta aktivt i alt arbeid som fremmer institusjonene i sykehusloven og skoleloven og i all annen lovgivning kreve at loven oppfylles i hele sin bredde.

Formannsskifte i Samordningsrådet

Bestyrer Gunnar Brekke avløser res. kap. Olav Kr. Strømme

På årsmøte i Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge på Solborg Folkehøgskole 15. mai ble bestyrer Gunnar Brekke, Askøy, valgt til ny formann i rådet. Han avløser res. kap. Olav Kr. Strømme, Kristiansand S., som frasa seg gjenvalg.

Den nye formann er bestyrer for Furuly Barneheim på Askøy ved Bergen. Institusjonen som har omlag 80 psykisk utviklingshemmede barn og unge, eies og drives av Bergen og Hordaland Støttelag for åndssvake. Bestyrer Brekke er formann i Hjemmenes Utvalg som er tilsluttet Samordningsrådet, og han er også formann i det utvalg som har arbeidet med forslag om ny strukturering av Samordningsrådet og samarbeid med Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede.

Ved avslutningen av årsmøtet rettet nestformannen Knut Werner en hjertelig takk til den avgåtte formann. I de ni år Olav Kr. Strømme har vært Samordningsrådets formann, har utviklingen i åndssvakeomsorgen vært nærmest eksplosiv. Knut Werner som har vært nestformann i alle Strømmes formannsår, nevnte de mange saker som er gjennomført — landskonferansene er blitt en fast tradisjon, statstilskuddene er kommet på nye områder, og Strømme har selv skaffet til veie store midler til arbeidet. Werner takket også den avgåtte formann for den toleranse han har vist ved ulike syn og meningsbrytninger.

Ikke husstell...

Områdeoverlege Mogens Rasmussen har kanskje god greie på husstell for alt vi vet, men både han og leserne har nok stusset over et uttrykk i hans ti-årsbetraktninger i nr. 2 av Hjertebladet (side 66). Når områdeoverlegen skriver om den **holdningspåvirkning** som foreldreorganisasjonene har betydd i vårt samfunn, så betyr det noe langt mer enn det som kom på trykk. Der sto nemlig **husholdningspåvirkning!**

Res. kap. Olav Kr. Strømme (t. h.) gir fra seg formannsklubben etter ni års ledelse av Samordningsrådet til den nyvalgte formann bestyrer Gunnar Brekke. (Foto: NTB)

I Samordningsrådets arbeidsutvalg ble diakon Petter H a u g l a n d, Oslo, og fylkeslege Jon F o d n e s, Akershus, gjenvalgt. Til nytt medlem i arbeidsutvalget ble valgt Inger L o f t h u s I v e r s e n, Bergen. Alfred Græsli, Trondheim, og Stein Vik, Tromsø, ble gjenvalgt som varamenn. Som ny varamann ble valgt Else Hansson, Oslo.

Olav Kr. Strømme takket for samarbeidet i arbeidsutvalget, og rettet en spesiell takk til Kari Bredal, Asker, som hadde bedt seg fritatt for gjenvalg.

Bestyrer Toralv Hummelvoll, Østerbo, inviterte Samordningsrådet til å holde sitt neste årsmøte i Østfold.

Åndssvakeomsorgen i går

AV KARI BREDAL

Foredrag på årsmøte i Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge, Stavanger 15. mai 1971.

ARTANALYSERT

I.

Åndssvakeomsorgen i går. Jeg må medgi at da jeg fikk høre om opplegget til denne orientering: Åndssvakeomsorgen i går, i dag og i morgen, ble jeg litt skuffet over at jeg ikke heller hadde fått i oppgave å snakke om i dag eller i morgen.

I dag eller i morgen, det er nå det virkelige foregår noe. Dynamikken som har ligget i emning vel forberedt gjennom mange år, nå er det den kommer til uttrykk i resultater.

Nå kommer oppslutningen fra alle hold, fra samfunnet, fra politikerne, legene, pedagogene, ikke minst fra foreldrene. Nå holder de på og gjennomføres de vyer forkjemperne har hatt, nå begynner man å se resultatene av års tankearbeide, av press på myndighetene, påvirkning på samfunnet. Nå har utviklingen verden over skapt en mentalitetsforandring i synet på de handicappedes behov og rettigheter, **et syn som skaper grobunn for videre vekst.**

Jeg tenkte meg litt om, resonnerte litt med meg selv, og sa ja til oppdraget. Det var ikke til å komme forbi at jeg var langt den eldste av de som var inne i bildet — så var det vel naturlig at jeg måtte være den som skulle snakke om **i går.**

Litt historikk er vel nødvendig for å skape den rette forståelse for utviklingen av omsorgen, en utvikling som av mange er blitt hevet i skyene som et eksempel på hva samarbeide mellom enkeltmennesker, organisasjoner og myndigheter kan utrette, av andre stemplet som uvettig politikk, hemmende og ødeleggende for fremgang og rettferd.

Det tentes også i meg en liten gnist, et håp om at kanskje kunne jeg få **noen** til å forstå hvorfor det er gått slik som det er blitt, selv om veien frem til den omsorg vi har i dag har vært altfor lang og altfor tung for de åndssvake, for de pårørende og for de som har arbeidet med saken.

Jeg kan umulig si at gnisten ble til noen stor flamme mens jeg arbeidet med denne oversikten over

omsorgen for de åndssvake i det siste hundre år omtrent. Tvert imot har gnisten ofte vært på randen til å slukne.

Det har vært vanskelig eller umulig å finne forklaringen, i alle fall unnskyldning på meget som har skjedd eller rettere **ikke** skjedd. Historien fram til 1945 har vært såpass deprimerende at jeg mange ganger — fylt av forargelse og fortvilelse — har hatt mest lyst til å smekke papirer og bøker, avhandlinger og referater sammen — og bare se fremover mot lysere tider. La meg for å levendegjøre historien noe referere en del uttalelser som offentlig er kommet fram under behandling av åndssvakeomsorgen gjennom tidene.

Selv en mann som Johan Keller, åndssvakeomsorgens store pionér og dens mest lysende personlighet i Norden, brukte i 1867 i en artikkel om «idiotien og dens helbredelse» ord og vendinger som for oss synes utrolige. Han foreslår følgende inndeling for de åndssvake:

De egentlige idioter.
De uegentlige idioter.
Sinkene.

For de siste nærte han tillitsfullt håp om forbedringer, og også for en stor del av de **uegentlige idioter** mente han at en større eller mindre grad av åndsutvikling var mulig. Keller var forberedt på at en stor del av de **uegentlige** bare kunne nyttiggjøre seg en slags **dressur.** Å gi slik **dressur** var også det høyeste man kunne håpe å nå med de egentlige idioter, hvorav mange desverre «er uhelbredelige, uforbederlige».

Likevel understreker han her meget sterkt at «det bor menneskelige evner også i disse, de er ikke dyr». Han poengterte at «det kan drages en skillemur, og idiotiens verden sondres i to leire».

Abnormskoleloven

Den teoretiske begrunnelse for det skille mellom dannelsesdyktige og ikke dannelsesdyktige som åndssvakeskolen senere opererte med var dermed gitt.

I kirkedepartementets forslag til abnormskolelov i 1879 sies det klart fra at «når et barn ikke er mottagelig for noen påvirkning gjennom oppdragelse og undervisning, blir det å hjemsende fra skolen». Stadig kommer man tilbake til uttrykket «ikke dannelsesdyktig».

Loven om abnormskolene som ble vedtatt i 1881, avstedkom uttallige diskusjoner, og det ble i Stortinget ved behandling av saken uttalt de utroligste ting. «At opprette skoler for idioter har det aldri vært tale om her til lands.» «Det er ikke idiotanstalter, idiotskoler vi skal ha.»

I forbindelse med de økte utgifter for abnormskolene ble det under behandling av saken i Stortinget i 1895 nevnt at «utgiftene til abnormskolevesenet fortsetter å stige i en .... (sikkert en banning) uhyggelig grad. Utgiftene ble erklært å være «aldeles uforholdsmessig vældige». «Dette abnorme budsjett er steget slik at de normale føler svie deraf.»

Av en representant ble det påpekt at det måtte påsees «at ikke rubb og rake av åndsvake blir opptatt, men at adskillige må skyves vekk».

I en diskusjon på abnormskolemøte i 1884 imøtegikk skolebestyrer Johan Fredrik Lippestad et spørsmål som var kommet opp «om det er vår Herres mening at det skal gjøres noe for disse individer». Foreldre ble tilpliktet å bære sine kors så lenge de var i stand til det. «Er det noget til å ofre så meget på disse åndssvake», ble det uttalt så sent som i 1912.

Alle disse uttalelser har forbindelse med den målsetting som abnormskoleloven ga uttrykk for at elevene så vidt mulig skulle føres frem til folkeskolens pensum og til konfirmasjon. Man finner utallige eksempler på uforstand og kynisme når man gransker dokumenter fra denne tid og langt inn i vår egen.

Så sent som i **1918** uttalte direktøren for åndssvakeskolene «at det barn som av mangel på åndelige evner ikke kan lære i all tarvelighet at lese, skrive og telle, skal kunne lære noe praktisk av nevneverdig betydning, er en publikumsvilfarelse.» Omtrent samtidig kom han med følgende uttalelse: «det er klart at Staten med 1881-loven ikke har forpliktet seg til at lære opp et hvert individ som er født menneske».

Et nytt syn

Men vi har da heldigvis eksempler på en annen tankegang, et annet syn på fremtidsmulighetene. I en stortingsmelding fra 1912 ble det for eksempel sendt forslag fra Klæbu Pleiehjem om å få en kombinert legestilling med familiebolig på selve anstalten, slik at legen lett kunne tilkalles når det var nødvendig.

Det skulle komme til å gå 37 år før Klæbu Pleiehjem fikk sin egen lege.

Det ble også fremmet forslag om ansettelse av en lærerinne, med den begrunnelse at det «ville være til stor støtte for virksomheten i en sådan anstalt at ha en pedagogisk utdannet kvinne der kan hjelpe til å holde de beste av alumnerne en smule oppe, holde dem i humør, leke med dem, hjelpe til å beskjeftige dem, muligst venne dem til litt orden, renslighet og meneskelige manerer.»

Det skulle komme til å gå ca. 45 år før stedet fikk fast ansatt lærer.

Jeg vil nevne noen få lysende navn innen åndssvakeomsorgen fra forrige århundre, Guggenbühl i Sveits, Seguin i Frankrike, Johan Keller i Danmark, Johan Fredrik Lippestad og Emma Hjorth i Norge. Det var mennesker som forsto, og som kjempet for sitt syn, forsto at samfunnet hadde plikt til å sørge for sine åndssvake, at de skulle ha rettigheter og at de hadde muligheter i seg for å føre en helt annen tilværelse enn den de var henvist til.

Såvel Seguin som Guggenbühl bygger i forrige århundre sin lære på at åndssvake helt kunne helbredes ved en hensiktsmessig oppdragelse og undervisning og deres prinsipper ble de grunnleggende for

den åndssvakeomsorg som etter hvert ble tatt opp — og så igjen forlatt fordi forventningene hadde vært for store og skuffelsene ble deretter.

Seguin mente at ved å øve opp sansene og kroppen gjennom lek og gymnastikk og enkelt kroppsarbeid, tale-, lese- og skriveøvelser, skulle den åndssvakes slumrende intelligens vekkes og utvikles slik han kunne bli i stand til å innta en beskjeden plass i samfunnet. Guggenbühl forfektet at bedre hygiene og sunnere leveforhold ville kunne bøte på den ufullkomne utvikling av hjernen.

Humanismens gjennombrudd

Dette optimistiske syn gjorde at det ble interesse Europa over for å opprette liknende anstalter. Guggenbühls Abenberg ble et forbilde, og en rekke liknende anstalter ble opprettet, spesielt i Syd-Tyskland og i Storbritannia.

I Danmark ble gamle Bakkehus åpnet, «Helbredelsesanstalten for idiotiske, svaksynte og epileptiske barn.»

Man har ment at dette optimistiske syn på helbredelsen av åndssvake, også kalt humanismens gjennombrudd, skriver seg fra at man opplevet at forkomne individer som før hadde gått for lut og kaldt vann, kom seg rent legemlig, trivdes og ble fornøyde under god behandling på disse anstaltene.

Her i landet kom dette humanismens gjennombrudd til å falle sammen med den oppbyggingsperiode vår unge og uferdige stab i årene etter 1814. Kravene som ble stillet var mange og store, og selv om «omsorgen for idioter og sådanne som lider av medfødt større eller mindre mangel på utvikling av de intelektuelle evner» ble tatt opp både av det private og det offentlige, ble det til at de fleste av disse «skulle forblive hos deres pårørende og venner». Legdsystemet ble beholdt og fattigvesenet, senere forsorgsvesenet, tok seg fortsatt av dem.

Det eneste som kom ut av denne aktive periode var at det ble foretatt en del forbedringer ved de bestående «dolhus». Det optimistiske syn dalte etter hvert som man så at selve intelligenssvikten ikke ble helbredet. De anstalter som var blitt opprettet rundt om i Europa, ble etter hvert rene pleieanstalter, noe som holdt seg til langt inn i vårt århundre.

Når det gjaldt behandlingen av **de abnorme** som gruppen dengang ble kalt, hadde det her i landet helt fra -70 årene foregått en livlig, tildels bitter diskusjon om **mål, veier** og **midler.** Selve den prinsippielle debatt om en optimistisk, pedagogisk linje kontra en kombinert **sosialmedisinsk, pedagogisk** linje, fikk ganske spesielle nasjonale utforming.

Skolebestyrer J. A. Lippestad og søsteren Emma Hjorth var begge talsmenn for den sistnevnte linje og la stor vekt på omsorg såvel som på praktisk opplæring, og arbeidsterapi. Det var denne linje som på den tid hadde seiret blant annet i våre naboland Sverige og Danmark ledet av legene Petrén i Sverige og Keller i Danmark.

Drikk

TETLEY TE

GUTTORM HENDEN
Ingeniør- og Rørleggerfirma
Torshovgaten 4 — Oslo
Tlf. 37 91 32

GRORUD BOK & PAPIR
Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud
Bøker - Papir - Skrivesaker

ANDERSEN & LENSBERG
ALT I GRAVING —
OPPLESSING OG TRANSPORT
Telefoner 29 213 - 29 243 — Sem

THOROLF KRISTIANSEN
Kjøtt - Fisk - Kolonial
Åsheim - Ås
Telefoner: Ås 16 - 154 - 371
Vel assortert i dagligvarer

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.
Over 20 års erfaring.
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

PER PEDERSEN
Malermester
Gamlevn. 12 - Teie - Tlf. 20 182

MASCOT
Tobakk — Frukt — Sjokolade
v/ Hotell Vic
PORSGRUNN

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
Solberg & Andersen A.s
Hansteensgt. 5 - OSLO - Tlf. *44 19 85

Si det med blomster fra
LA FRANCE
BLOMSTERFORRETNING
Tlf. 46 46 20, Hegdehaugsveien 23, Oslo
Etablert 1908

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

ALL FYSIKALSK BEHANDLING
Også i hjemmene
LILLEMOR JENSEN
Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05
Statsaut. sykegymnast

BÆRUM BLOMST
Inneh.: Jan Kvam
Ringeriksvn. 36, Sandvika, v/Løkkebrua
Telefon 54 03 62
Brudebuketter - Dekorasjoner - Kranser
Tilsluttet Interflora, Norge

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S
Oppegård
Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker
Telefon 80 31 45

Kristelig og borgelig opplæring

I Norge seiret den **ensidige pedagogiske** linje som fikk sitt uttrykk i den før nevnte lov om skole for døve, blinde og åndssvake av 1881, hvor skoleundervisning med så vidt mulig folkeskolens mål av kristelig og borgelig opplæring ble satt opp som eneste målsetting.

Denne loven og senere tillegg til den av 1915 kom til å virke mot sin hensikt for de virkelig åndssvake. De gjorde sitt til at nettopp disse ble sviktet, med de altfor høye krav som ble stillet og den ensidige vekt loven la på at elevene skulle undervises i kristendomskunnskap, så de kunne gå frelst ut av dette liv. Det er vel neppe for meget sagt at loven av 1881 låste hele utviklingen fast i et bestemt spor, en retning som var den eneste man dengang kunne tenke seg at staten kunne medvirke til. Loven kom for tidlig, før man ennå var blitt klar over de rette midler og mål for omsorgen for de åndssvake.

De institusjoner som ble opprettet, lå under Kirke- og undervisningsdepartementet og de tok seg av de laverestående åndssvake, Emma Hjorths Hjem og Klæbu offentlige Pleiehjem. De ble nærmest de rene oppbevaringsanstalter og ble holdt i meget dårlig hevd. Like etter siste krig ble de skilt ut og ført over til Sosialdepartementet, og begge institusjoner er nå som man vet bygget ut til moderne sentralhjem.

I tiden fra loven om abnormskolene ble vedtatt og helt fram til 1935 foregikk det uhyggelig lite eller intet av betydning for våre åndssvake. De ble stort sett fortsatt forpleiet hjemme, mest mulig i det skjulte på grunn av den skam eller skyldfølelse hos foreldrene som hadde eksistert fra gammel tid og som sikkert var blitt ytterligere styrket ved at lege Ludwig Dahl i sin bok «Bidrag til kundskab om de sindsyge» i 1858 hadde skrevet et fyldig avsnitt om **årsaksforholdene til åndssvakhet.**

Arv og skyld

Han sier her at årsakene er såvel arv som ekteskap mellom nære slektninger, men han ser den vesentligste årsaken i nydelse av sterke drikker:

«Brennevinets sterke misbruk, især hos fedrene, tildels også hos mødrene under svangerskap og diegiving, har utøvet en betydelig virkning til å frembringe det store antall idioter i landet.»

Hos den engelske psykiater Henry Maudsly møter vi så sent som i 1870 Dahls synspunkter i rendyrket form. Han sier: «Idiotisme er i virkeligheten en slags fabrikkvare. I mange tilfelle lader den sig med bestemthed føre tilbake til foreldrenes umådelighet og udskeielser.»

Man var da forlengst enige om at det eneste sikre middel til å unngå sinnssykdom og idioti var å leve overensstemmende med moralens regler. Synsmåten lot seg lett forene med en mektig åndsstrømning, den evangeliske vekkelse som gjorde seg gjeldende i en rekke land i siste halvdel av hundreåret.

Likhetspunktene med Moseloven med hjemsøkelse av fedrenes mis-

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

ROLF GROTH

Kjøtt og Pølsevarer

N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

Besøk

BARNE MAGASINET A/S

Inneh.: Ragnar Ottersen

Halden — Telefon 81 817

BJERKS TREVAREFABRIKK

Spes.: Garderobeskap

Sandnes — Telefon 63 260

HOLMS TOTAKTSERVICE

Plastbåter — Outboards etc.
Ing. Bjørn Holm

1760 Berg st. - Tlf. Halden 83 443

ADELGATENS SERVICE-SENTER

Inneh.: Helge Holmen

Bensin - Olje - Vask - Smøring
Halden — Telefon 84 346

HALDEN MØBELFORRETNING

ALT I MØBLER

Halden — Telefon 82 534

KONTAKT

Elektrisk Forretning
Aut. Installatør
Horten — Telefon 43 220

WULVIG & OFTEDAHL

Dreieri & Trevarefabrikk

Sandnes Telefon 62 156

MOSS MOTOR COMPANY A/S

Aut. VOLVO-forhandler

Moss — Tlf. 53 883

KÅRE LODE

Lastebiltransport — Kranutleie

Sandnes - Tlf. 61 768

ALFRED NOMME

Hans Jacob Roksund
BLIKKENSLAGERVERKSTED

Tlf. 23 607 Skien - Priv. 30 389

Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg

A. O. NORSTED A/S

Entreprenørforretning

Halden — Telefon 83 503

SOLHAUG SNEKKERVERKSTED

Dører — Vinduer — Trapper
Innredninger

Rensvik — Telefon 15 129

SØRUMSAND GJESTGIVERI

Sørumsand — Telefon 72 70 41

Dagens middag anbefales
2 retter kr. 9,75. Alt inkl. og a la carte
Øl og Mineralvann

gjerninger på barn, inntil tredje og fjerde ledd, springer straks i øynene. Det er heller ikke vanskelig å tenke seg at det i høyere grad enn før måtte føles som en skam å være foreldre til et åndssvakt barn, når denne oppfatningen av åndssvakhetens eteologi i noen grad også ble alminnelig blant legfolk.

Internasjonalt sett sto etter hvert vår åndssvakeomsorg helt frem til 1935 stadig lenger tilbake. Professor Ragnar Vogt må ha følt det ganske sterkt da han i 1921 skrev i en aviskronikk: «Omsorgen for de åndssvake driver i vårt land uten styring. Det vi først og fremst savner er en sentraladministrasjon som legger planer for den fremtidige utvikling og en parlamentariker som setter i fart.»

Viljen og mulighetene til å etablere et forsorgssystem for åndssvake var tilstede, men man var bare ikke enige om veien og tilknytningen — til sinnssykevesenet eller abnormskolevesenet. Dette og den grunnleggende instilling hos den mann som mer enn noen annen kunne samle trådene i sin hånd, og hadde muligheter for å kunne påvirke utviklingen, abnormskoledirektøren, medførte at saken ble trenert inntil den økonomiske krisen rev bort selve grunnlaget for nye fremstøt på dette felt. Andre, mer livsviktige sosiale oppgaver som det å motvirke arbeidsløsheten trengte seg da fram i forgrunnen og beslagla samfunnets ressurser i en før uanet grad.

Behovet for en utvidet åndssvakeomsorg ble imidlertid mer og mer påtagelig og viljen til reformer var der fremdeles på mange hold. Men det springer i øynene at etter 1920 årene får alle planer og forslag i den retning noe visst teoretisk over seg. Det blir på en måte hengende i løse luften. Man uttrykte ikke lenger noe håp om å finne en ordning i inneværende budsjett-termin. Planene skulle settes ut i livet når den økonomiske situasjon en gang tillot det.

Staten tjente

På Emma Hjorths Hjem hvor forsorgsvesenet og foreldrene betalte den uhyre sum av kr. 350,— pr. år pr. elev, tjente staten så sent som i 1935 allikevel på å ha pasientene. Utrolig som det kan høres ut for oss — i dag ville de 350 kronene snautt dekke tre dager!

Perioden 1920 til 1935 var søndagsstillhetens tid, ikke bare i sosialdepartementet, men i like høy grad i kirkedepartementet.

I 1925 nedsatte Norges Barnevernsråd i samråd med sosialdepartementet og kirkedepartementet en sosiallovkomité som blant annet skulle komme med forslag til ordning av åndssvakeomsorgen. Komitéen leverte to år senere et radikalt nytt lovforslag om forsorg for åndssvake. Det er karakteristisk for utviklingen at kirkedepartementet først i **1929** — fire år etter — uttalte at det ennå ikke hadde rukket å ta standpunkt til forslaget, men ville komme tilbake til det ved en senere anledning». **Hvorpå det hele gikk i glemmeboken.** (I 1931 ble instillingen utgitt privat i Bergen etter initiativ av komitéens formann Søren Sætre.)

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall - Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita - Forsikring

ALF RUSHFELDT
BAKERI — KONDITORI
Tlf. 91 329 - KIRKENES - Tlf. 91 329

ALT i VARME og SANITÆRANLEGG
Aut. Rørleggerfirma
OSVALD SIVERTSEN
Gamleveien 1 - Vaulen - STAVANGER

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag
Hovedkontor i Steinkjer

O. K. ELEKTRISKE
Aut. installatør i Stavanger og Hetland
Stavanger — Telefon 22 096

LAURITZ ANDERSEN
Gullsmedforretning
Innehavere:
Magda Andersen og Elsa Andersen Utne
Kirkegt. 10. Stavanger. Telefon 21 251

HANS BERG A/S
Garn- & Manufakturforretning
Steinkjer — Telefon 61 906

Glassmester Simon Hogstad
KONGSBERG
ALT I GLASSINNSETNING
Tlf. nr. 12, forretningen, Storgt.
Tlf. nr. 963, verkstedet, Raumyhr

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

ASKE BOKTRYKKERI OG OFFSET A/S
Telefon 26 540
Stavanger

Fotograf
STRAND
Kongsberg

JONAS WALDELAND
Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

LEIF W. HANSEN & CO.
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

A. ENGEBRETSEN
Møbelforretning
Nytorget — Telefon 106
Kongsberg

FINN MIDBØE
Aut. rørleggerforretning
Lagårdsvn. 65 — Stavanger
Telefon 21 548

I en artikkelserie i 1938 som var et ledd i den propaganda som da ble drevet for saken, spurte dr. Alex Brinchmann: «Hva kan det komme av at i et land som gjerne lar seg berømme for sosiale tiltak, ligger en æresoppgave og en barmhjertighetsplikt mot de ulykkelige så praktisk talt uløst?»

Spørsmålet synes formet ut fra et typisk legesyn og et sosialt syn på åndssvakeomsorgen, og på bakgrunn av stillingen i 30-årene. Kanskje nettopp derfor måtte Brinchmann etter i et par måneder å ha satt seg inn i saken, gi til svar at det ikke var mulig å finne en plausibel grunn til myndighetenes passivitet eller noen unnskyldning for deres slappe holdning. Men han pekte likevel på to grupper av momenter som han kalte menneskelig betingede og geografisk betingede.

For det første var det alltid vanskelig å gjennomføre en sak som ikke hadde forkjempere innen sine egne rekker; de åndssvake kunne jo ikke gå i tog til Stortinget med sine krav. For det annet medførte den spredte bosetning og manglende sirkulasjon i befolkningen at de færreste av de normale kom i berøring med de åndssvake og fikk se deres nød og elendighet.

Bakerst i køen

Økonomiske bekymringer som alltid vil foreligge i alle land og overfor alle saker, så han derimot bort fra, mens andre har vært tilbøyelige til å legge hovedvekten på det siste. Marie Pedersen og Ingolf Eik sier for eksempel i 1946: «Den viktigste årsak til at vi i dag står så tilbake på åndssvakeomsorgens område, er vel den at Norge etter frigjøringen i 1814 har hatt så umåtelig meget å innhente på andre felter.»

Man har søkt å finne frem til en mer omfattende og begrunnet forklaring på at **denne** grenen av humanitær hjelpevirksomhet hos oss ennå på dette tidspunkt ikke var blitt videre utviklet og mer differensiret enn tilfelle var. Det er på den ene side klart at økonomiske forhold i denne forbindelse må tillegges betydelig vekt. Ethvert nytt fremstøt i sosialpolitikken betyr en økt belastning på beskatningsapparatet. Det vil alltid være spørsmål om hvor langt man kan gå uten at skattebetalerne eller i vårt tilfelle alle de normale «føler svie derav», som Arvesen sa i Stortinget i 1897.

Men vi vet at det i Norge i den periode det her gjelder ble gjort veldige fremskritt på en rekke **andre** felter i sosialpolitikken. Derfor må vi spørre hvorfor ble fremskrittene så ubetydelige nettopp når det gjaldt åndssvakeomsorgen? Hvorfor ble vi liggende etter nettopp på dette felt av alle de vi hadde «så umåtelig meget å innhente på»? Hvorfor kunne man uten skrupler si at man «følte svie» nettopp her?

Og da kommer vi ikke utenom slike momenter som de Alex Brinchmann regnet med og som vi før har pekt på. Forhold som **er** og **var** spesielle for vårt land når det gjelder bosetning og arbeidsliv, samkvem og samarbeid mellom menneskene.

Men **dette** gir på ingen måte hele forklaringen.

(Forts. neste nr.)

Vernepleierne er en forholdsvis ny faggruppe i vårt helsestell, men den har allerede sin egen organisasjon, med 300 medlemmer som nå har søkt om opptakelse i Samordningsrådet for åndssvakesaken. Her er tre elever fra Vernepleierskolen på Nærlandheimen sammen med forbundets formann, fra venstre Lars Mikkelsen, Nærland, Lars Alstadsæter, Nærland, formann i Norsk Vernepleierforbund, vernepleier Eva Lønstad, Fredrikstad, og Reidar Lindland, Landeskogen. De tre elevene går i andre kull, hvor det er like mange gutter som jenter.

108 søkere til 20 plasser

Stor interesse for vernepleierutdannelsen

Det er rift om de utdannede vernepleierne ved åndssvakeinstitusjonene, og det er også blitt tilsvarende rift om utdannelsesplassene. Da Samordningsrådets årsmøte besøkte Vernepleierskolen på Nærlandheimen på Jæren,, kunne rektor Magne W o l d fortelle at det meldte seg 108 søkere til skolens fjerde kull som skal begynne 20. august i år.

Bare 20 av de 108 ble opptatt som elever. Minimumskrav er 9-årig skole, men vernepleierskolen får nå stadig mer kvalifiserte søkere, og i det siste kullet har en stor prosent eksamen artium, fortalte rektor.

Vernepleierutdannelsen er treårig, og elevene får fritt hus, fri kost og samme utdannelsestilskudd som ved sykepleierskolene. De har også mulighet for tilskudd av Statens lånekasse. Lønnsmessig er vernepleierne likestilt med sykepleierne.

På Nærlandheimen startet vernepleierskolen i januar 1969. Første elevkull blir ferdig med utdannelsen til jul i år. Når fjerde kull starter i august, har skolen i alt 80 elever.

Til de 66 elevene skolen har i dag, er det bare 50 hybler i internatet. Det betyr at elevene må gi fra seg hyblene sine når de er ute i praksis i institusjoner, bl. a. Bakkebø og Landeskogen.

Den tre-årige undervisningen er delt inn i tre avsnitt på henholdsvis 14, 16 og 5 måneder. De fleste har praksis når de starter på skolen, og det første avsnitt gir elevene en nærmere innføring i yrket med pleie og sykepleie. Skolen har praksisklasser ved Nærlandheimen, pleieavdelinger ved aldershjem, barneavdelinger og sykehusavdelinger. Andre avsnitt er konsentrert om aktivisering og psykiatri med innføring i arbeidsterapi ved Nærlandheimen og ved observasjonsskole for barn med tilpasningsvansker og musikalsk barnehage for de som ønsker det. Tredje avsnitt gir innføring og øvelse i ledelse og administrasjon. Skolen har etikkundervisning ved prest.

Skisseplan for skolen er utarbeidet av Sosialdepartementet. Vernepleierne skal ta seg av barn og voksne med utviklingsforstyrrelser, først og fremst i åndssvakeomsorgen. Skolen på Nærlandheimen har tre fast ansatte lærere og 20 timelærere.

Vakre småhjem uten institusjonspreg er typisk for de nye avdelinger ved Nærlandheimen. Her er det venninneprat i dagligstuen ved en avdeling hvor elevene har hver sine rom som de selv utstyrer.

Uverdige forhold i åndssvakeomsorgen

LANDSMØTE-HENSTILLING FRA NORSK FORBUND

I en uttalelse fra sitt landsmøte i mai har Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede henstilt til Stortingets Sosialkomité og Sosialdepartementet å sørge for øyeblikkelige økonomiske tiltak innen omsorgen for de psykisk utviklingshemmede. Forbundet peker spesielt på forholdene i Finnmark og Sogn og Fjordane som blir betegnet som uverdige. Uttalelsen har følgende ordlyd:

Gjennom vårt virke ser vi til stadighet groteske mangler i omsorgen for de psykisk utviklingshemmede. Dette er særlig markert i Sogn og Fjordane og i Finnmark. Vi viser i denne forbindelse bl. a. til NRK's reportasje i radioen torsdag 20. mai.

Det er ingen overdrivelse å karakterisere forholdene her som helt uverdige. Omsorgen har store uløste oppgaver på landsbasis, men i disse fylker er det en slik total mangel på tilbud at det øyeblikelig må settes inn hjelpetiltak for å avhjelpe den nød som bryter ned hele familier og lammer deres muligheter for vanlig menneskelig livsutfoldelse.

Så lenge man ikke har et utbygd, tjenlig serviceapparat i funksjon i disse områder, mener vi samfunnet gjenom øyeblikkelig økonomiske hjelpetiltak må sette enhver kommune i stand til iallfall å kunne etablere forsvarlige avlastningsordninger for foreldre som i dag overhodet ikke mottar noen slik hjelp og går i en håpløs, tålmodig venting på et fremtidig tilbud.

«Det er tilladt at være åndssvag»

Filmfonden i Danmark har kvalitetspremiert den siste film fra Landsforeningen Evnesvages Vel. Av kortfilmer var det sendt inn 53 til bedømmelse, og Landsforeningens film fikk en av de høyeste premier for god kvalitet. Prisen var 12 000 kroner for filmen «Det er tilladt at være åndssvag». Filmen er instruert av Jørgen Roos, og hans selskap står for produksjonen. Manuskriptet var skrevet av forfatteren «georgjedde».

Landet Rundt

Finnmark, Troms og Nordland

Det vil koste 14 millioner kroner å bygge ut åndssvakeomsorgen i Finnmark. Det er da regnet med 112 sengeplasser i internater og 220 daghjemplasser. I sin tilråding for Finnmark fylkesting foreslår fylkesmannen at planleggingen av åndssvakeinstitusjoner i Alta, Karasjok og Tana tar til med en gang, slik at byggearbeidene kan settes i gang neste år.

Fylkesmannen foreslår videre at man så bygger i Kirkenes, Hammerfest, Honningsvåg og til sist Vadsø, hvor arbeidene bør settes i gang i 1975. Denne utbygging er en del av den helseplan som tidligere er vedtatt i Finnmark fylke.

Styret for Nord-Norges Åndssvakehjem på Trastad har gitt Fortifikasjon A/S i oppdrag å planlegge et tilfluktsrom som skal bygges inn i fjellet ved Trastad. I fredstid skal det kunne benyttes til en rekke fritidsaktiviteter, som lekerom, hobbyrom, klubblokaler o. fl.

Rana formannskap har vedtatt at kommunen garanterer for et beløp på kr. 500 000 for husbanklån i forbindelse med reising av daghjem på Gruben for psykisk utviklingshemmede barn.

Ranas kolonialforretninger la i fjor en avgift på plastposer med 25 øre pr. pose. Det inbragte kr. 6000 som skal gå til daghjemmet på Gruben.

Nord- og Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal

Trøndelag foreldreforening for psykisk utviklingshemmede hadde på sitt årsmøte tatt opp spørsmål om foreningen skulle søke medlemsskap i Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede. Da det ble pekt på flere uklare punkter i vedtektene for forbundet, ble saken om medlemskap utsatt til et senere møte. Et medlemskap i et landsomfattende forbund kan gi en bredere kontakt lagene i mellom, og man kan utveksle erfaringer til hjelp og støtte for arbeidet på det lokale plan, ble det understreket på årsmøtet.

Meldal skolestyre har godkjent den nye skoleordning ved Margrethehaugen åndssvakehjem, som i skoleåret 1971/72 får 40 elever. Ved skolen blir det da 5 lærere.

To elever fra Hamar lærerskole har benyttet sin vinterferie til å studere undervisnings-opplegget ved Lykkebo i Kristiansund. De har hatt stort utbytte av å følge den spesielle undervisningsmåten ved daghjemmet og begge er imponert over lærere og elever. De kan selv tenke seg å gå inn for spesialundervisning på dette felt.

På Hellandheimen i Romsdal har det lenge vært på tale å bygge ny skole. Etter råd fra konsulenter og fagfolk ved Kirke- og undervisningsdepartementet er det nå meningen

å legge opp til en form for landskapsskole.

Til høsten blir det åpnet et daghjem for psykisk utviklingshemmede barn på Åndalsnes i Romsdal. Det er foreldreforeningen som har tatt initiativet, og den har fått tilsagn om leie av en bygning til formålet. Daghjemmet vil gi plass til 8 barn, og det foreløpige behov vil være dekket.

Sogn og Fjordane, Bergen og Hordaland

Ved Furuly Barneheim på Askøy er skolen ferdig prosjektert, og det er fremmet søknad om godkjenning av bygg og treningsverksted og vernet industri. Furuly har siste år fått 40 boligenheter for sitt personale.

Av årsmeldingen fra fylkesnemnda for åndsveikeomsorga i Hordaland går fram at utbyggingen av Vestlandsheimen går etter planen. En ny ungdomspaviljong ventes å stå ferdig til innflytting i sommer. En paviljong for urolige og agressive pasienter skal stå ferdig ved slutten av året.

Vestlandsheimens Vel har godkjente planer for velferdsbygg — gymnastikksal med fysioterapi og svømmehall, og man håper at det finansielle grunnlag kan bli ordnet slik at byggearbeidet kan ta til i 1971.

Fylkesnemnda i Hordaland har bevilget 100 000 kroner til innbo og utstyr for den nye barnepaviljongen ved Vestlandsheimen.

Fylkeskomitéen for åndssvakesaken i Sogn og Fjordane opplyser i årsmeldingen at Nasjonalforeningens påtenkte hjem for åndssvake i Nordfjord har fått tomt på Sandane av Gloppen kommune, men byggearbeidet vil neppe komme i gang før i 1972.

Røde Kors har hatt store økonomiske vansker med sitt åndssvakehjem «Granlia» som er under bygging i Balestrand i Sogn. Totale byggekostnader vil komme opp i 4,5 millioner kroner, og anlegget skal være ferdig til bruk ved utgangen av 1971. Fylkeskomitéen har gitt 100 000 kroner av innsamlede midler til hjemmet, og Røde Kors har oppnådd lån for 3,6 mill. kroner og har en egenkapital på 900 000 kroner.

Både Granlia og det planlagte hjemmet på Sandane er beregnet på 40 elever hver.

Rogaland, Vest- og Aust-Agder

Det Norske Diakonforbundet innviet 15. april nybygg for i alt vel 5,5 millioner kroner ved sitt arbeids- og pleiehjem for åndssvake, Nærlandheimen på Nærbø. Tilveksten omfatter en ny pasientavdeling, velferds- og skolebygg og gjesterom. Nærlandheimen har nå 330 pasienter og elever. Gjestehuset som har kostet 200 000 kroner, er finansiert av pasientenes trygdekonti etter innhentet tillatelse fra foreldrene.

I nybyggene inngår også kjøkken og øvelsesleilighet, og fra høsten blir det skolekjøkken- og heimstellundervisning for gutter og piker på Nærlandheimen.

Telemark

Etter at en femte-klasse fra Rjukan hadde besøkt Dagsrudheimen i vår, ble 30 barn derfra invitert til-

bake til sine venner på week-end. De møttes på Rjukan Fjellstue fredag,der hele klasse 5 A var tilstede og ønsket sine gjester velkommen. Gjensynsgleden var like stor på begge sider. Det var lagt et stort program, med skiturer og akekonkurranser, det var allsang og hyggestund ved peisen, og dans og lek, og kontakten var sluttet. Under siste middagen var det utdeling av diplomer til akedeltakerne.

Klasseforstanderen for 5 A forteller at dette var elevenes egen idé. De gikk helhjertet inn for sin plan, skaffet penger ved utlodning, og varer som foreldre og Rjukanfolk hjalp dem med.

Buskerud og Vestfold

Fylkesutvalget i Vestfold har gitt fylkesmannen fullmakt til å frigi bevilgningen på kr. 428 000 til toppfinansieringen av Fossnes-utbygging. Tilskuddene gis som lån med 20 års avdragstid og til den rentefot som til enhver tid gjelder for utlån fra Rikstrygdeverket. Forutsetningen er at amortiseringen godkjennes dekket over institusjonens kurpengegrunnlag.

Stokke bygningsråd har behandlet og bifalt en plan fra Fossnes om å få bygge et nytt veksthus. Det meste av arbeidet utføres som dugnad av medarbeiderne i gartneriet. Reisingen av det nye drivhus er muliggjort takket være Sandefjord Støttelags gave på 100 000 kroner.

Områdeoverlege Magne Devolds forslag om å opprette en stilling for psykolog i åndssvakeomsorgens område 5 er vedtatt av fylkestutvalget.

Akershus

Overlegen ved Emma Hjorths Hjem kunne på årsmøtet for åndssvakeomsorgen i Akershus gi den gledelige melding om at man ikke lenger har ventelister til Emma Hjorths Hjem. Han mente at man var sikret på dette område frem til 1980, forutsatt at de planlagte tilbygg kunne gjennomføres. I daghjem har Akershus i dag 120 plasser, mens det burde være 200—300.

Overlege Ole B. Munch syntes det var en fordel med de små institusjoner. Etter hans mening er det ønskelig med flere vernede bedrifter, og et spesielt behov for et slikt verksted er det i Ski.

På Fagerhøy i Eidsvoll er det gjort forsøk med skole-landskap. Follo Helseheim er modernisert og ominnredet og fremstår som et av de beste hjem i fylket. I Jessheim Helseheim er det også utført endel forandringer og oppussing, og der og på Skogtun er det opprettet halvannen lærerstilling, en ordning som viser seg å fungere utmerket.

Oslo

Seks psykisk utviklingshemmede unge menn i Oslo som hver dag går til sin jobb på det åpne arbeidsmarked og punktlig og med en viss stolthet betaler sin skatt, skal ved juletider en gang flytte inn i to fireroms OBOS-leiligheter. I en treroms leilighet i samme oppgang kommer hun eller han som skal holde et øye med dem, sørge for at det er rent hos dem, osv.

— Vi har lenge vært på utkikk etter slike leiligheter sier overlege Gunnar S p a n s d a h l i Voksenav-

snittet, Oslo kommunes helsevern for psykisk utviklingshemmede til Aftenposten. Vi henvendte oss til OBOS, som ikke bare handlet beundringsverdig raskt, men viste stor interesse for prosjektet, noe vi er ytterst takknemlig for. Innskuddene, sammenlagt 62 000, betales av kommunen.

Vinteren 1971—72 planlegger Oslo Røde Kors Barnehjelp å arrangere kortere aftenkurs i Oslo for foreldre med psykisk utviklingshemmede barn. Man har også planer om å utvide Pasientvennvirksomheten til å omfatte besøk, aftenvakt o. l. i familier med psykisk utviklingshemmede barn og tenker i den anledning å la pasientvennkursene få en noe utvidet form, opplyser Barnehjelpens formann Kari Bredal.

Områdeoverlege Hallvard Vislie ble hjertelig hyllet på sin 60 års dag ved en tilstelning arrangert av Støttelaget for åndssvake i Oslo. Nestformannen Vera Fjeldstad avduket et portrett av overlegen i administrasjonsbygget for åndssvakeomsorgen på Nordre Åsen, og takket Vislie for handlekraftig ledelse gjennom fjorten år og for rikt og hyggelig samarbeid. Portrettet var malt av malerinnen Ingjerd Pettersen Hagh.

Hedmark og Oppland

Hedmark fylkes Støttelag for åndssvake ønsker bedre varierte opplæringstilbud, og har henstilt til skolemyndighetene i Hedmark og Oppland å sørge for snarest mulig å få realisert planene for skolebygg og anlegg for fysisk trening. Sentralinstitusjonen Åkershagan må bli et sentrum for medisinsk/pedagogisk/psykologisk service for området, mener Støttelaget.

Pasienter fra Toftes Gave har vært på leirskole i Engerdal i tolv dager. De fikk se hvordan skogsarbeidet foregår med motorsag og mekanisk barking, og tilslutt besøk i sagbruket. De beså skifabrikken hvor de hilste på Gjermund Eggen. Ski-instruksjon var lagt inn i programmet, og særskilt morsomt var det nok å få detaljerte opplysninger om dyrelivet av en interessert dyrevenn i Engerdal som også hadde utstoppede dyr å vise frem.

Østfold

Arbeidet med finansieringen i daghjem for psykisk utviklingshemmede på Kirkås har tatt en ny og gledelig vending. På en pressekonferanse kunne formannen i arbeidskomitéen for hjemmet, Erik Aarsund fortelle at man er sikret 70 pst. av anleggssummen i form av husbanklån og statstilskudd. Når hjemmet står ferdig overtas driften av fylket, slik at Lions klubb og Røde Kors Barnehjelp i Mysen og Ørje ser det som sin viktigste oppgave å stå som katalysator for prosjektet.

Østerbo har feiret en begivenhet av de sjeldne, den første i sitt slag i institusjonens korte historie. To av klientene giftet seg, og bryllupet ble feiret med festmiddag for 43 gjester. De nygifte som begge arbeider i vernet bedrift i Halden, ble hjertelig hyllet og fikk en masse gaver. G. I.

PER KRISTIANSEN
Blikkenslagerforretning
Kirkegt. 59 - Trondheim - Tlf. 23 573

KVITESEID SPAREBANK
Kontortid 9-4 - Lørdag 9-13
Filial: Vrådal hver onsdag 11-14
Kviteseid

KR. AMVIK
Landhandleri
Hvalstad
Telefon Asker 78 13 91

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

HOLLA SPAREBANK
*
Ulefoss

ARNE HOLM
Elektrisk Installasjonsforretning
Fjordgt. 47/49 - Trondheim - Tlf. 28 950

KRISTIANSUND LETTMETALL A/S
Karosserifabrikk
Busser - Godsvogner - Kjølevogner
Renovasjonsvogner
Kristiansund N. — Telefon 77 411

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

MÆLANDS FRUKTFORRETNING
Frukt — Sjokolade
To bakk — Grønnsaker
Kaibakken — Telefon 71 312
Kristiansund N.

KAREN STANGELAND
Kolonialforretning
Sola Telefon 50 192

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

Steinkjerhus markedsføres av
A/S NORSK PRE-BO
Sandgt. - Trondheim - Tlf. 27 161

BRØDR. DALBAK A/S

Kobber- og Blikkenslager

Kilen – Tønsberg - Telefon 12 336

NORHEIM KAROSSERIVERKSTED

Inneh.: H. Norheim

Haugesund — Telefon 22 939

HORNELAND & SØNN A/S

Kjøkken- & Husholdningsutstyr

Haugesund — Telefon 24 939

E. KRISTOFFERSEN
JÅNN KRISTOFFERSEN

GULLSMEDER

Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

MANDALS SPAREBANK

Mandal

*

Etablert 1840

SPORTY A/S

Alt i sport — Våpenhandler

Brage-Fram-Gården
Tønsberg — Telefon 14 220

TØNSBERG SEKKELAGER

Inneh.: Gunnar Horn

Jern og metaller kjøpes og selges

Kilen, Tønsberg, Tlf. 14899, priv. 24024

GULSKOGEN GARTNERI

Snitt Blomster

Gulskogen Telefon 83 35 80

Blomster til alle anledninger

SYRIN BLOMSTERHANDEL

O. Storhaug

Tønsberg Telefon 11 820

BLI- KO A/S

Blikk- og Kobberslagerverksted

Leiv Leas vei 10 - Telefon 22 870
Verksted: Forus — Telefon 63 707

Stavanger

JOHS. LEIKNES

Herre- og Gutteklær

Haugesund Telefon 23 200

KOLSTADS FARGEHANDEL A/S

Haugesund

Telefoner 22 027 - 24 460

KRISTIAN LINDTNER SIVERTSEN

Aut. Rørleggerforretning - Rørhandel

Kirkegt. 132 — Haugesund
Telefon 25 681 — Privat 24 287

RUUD MEK. VERKSTED
Saab — Salg — Service
Tromøya pr. Arendal — Telefon 30 483

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SKEDSMO AVFALLSENTRAL
Fjellhammerv. 19, Strømmen Tlf. 712777
Kjøper jern, metaller, filler og flasker til dagens priser. Opphugging og demontering av større maskiner og lignende.
Henter Listeført skarpjenrslev.d. *Henter*

BRØDRENE MELBY
Hjellum
Alt i elektrisk — Radio — TV
Elektrisk forretning
Hamar — Telefon 24 824

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

KLÆKKEN TURISTHOTEL
Hønefoss
Telefon Hønefoss 32 201
For møter — kurs — konferanser

TRANSPORTSERVICE A/S
Langtransport - Distribusjon
Formidling - Samlasting
Oddervn. 5, Arendal - Tlf. 23957, 24877

AAGE BREKKE
UR — OPTIKK
Tollbugt. - Arendal - Tlf. 22 595

KRISTEN HØGELI
Kjøtt- og Pølseforretning
Arendal — Telefon 21 278

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VÆRKS KROA
Fina Servicestasjon og Kaffeteria
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

OS AUTO A/S
P. O. Box 89 - OS pr. Bergen - Norway
Rep. av:
Bil - Båt - Karosseri - Brennlakkering
Hjulstilling - Motortest - Bilelektrisk
Bensin og Servicestasjon - Servicebil
Telefon 77 668

ANDERS LØCHEN FOGTH
Spesialforretning i briller og kikkerter
Søndre torv, Hønefoss
Telefon 21 437 — Hønefoss

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 39 401

PER SKROVE
Byggmester
Verdal — Telefon 88 547

BJARNE ASMYHR
Alt i dagligvarer
Nansetgt. 98 — Larvik
Telefon 81 588

VOSS DAMEKONFEKSJON A/S
Spesialforretning i
Dame- og Teenåringsklær
Telefon *11 739 - Voss

A/L NAMDAL KORNSILO
Namsos — Telefon 73 196

KJELLS BYGG A/S
Spesialforretning i
Tepper og Gulvbelegg
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

NAMSOS VULK A/S
Vulkaniseringsverksted — Bilgummi
Industribygget
Namsos — Telefon 73 088

K. EIDE A/S
Elektriske artikler
Namsos — Telefon 72 563

ANNE MARGRETHE SELLÆG
Namsos — Telefoner: 72 634 - 73 042
Dagligvareforretning
Servicestasjon - Turistinformasjon

Namsos Garn og Trikotasje
Namsos
BABYUTSTYR - BARNEKONFEKSJON
UNDERTØY - GARDINER - SENGEUTSTYR

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

OSCAR VISTE & CO.
Blikkenslagerforretning
Voss — Tlf. 11 054

ROLF FURUSETH
Entreprenørforretning
Dal — Eidsvoll — Tlf. 76 15 05
Nybygg og reparasjoner

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

ALT I BYGNINGSARTIKLER
DAL BYGG A/S
Dal — Telefon 76 16 15

ELEKTRISKE ANLEGG
ELEKTROMONTØREN
Tlf. 4625 — Eidsvoll

SKAL DE BYGGE
lønner det seg å kontakte oss
Vi UTFØRER ALT I
bygg- og anleggsarbeide
BRÅTHEN & BAKKEN
Hurdal — Tlf. 76 74 01 - 76 74 05

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

OLE PETTER KULIEN A/S
Byggmester
Kristiansand S. - Tlf. 10 215

Benytt
Halden Komm. Installasjonsforretning
Alt i elektrisk
Wiels Plass Telefon 82 950

MICHAEL SCHAU OG SØNN
Telefon 23 160 — Hamar
BLIKK- OG KOBBERSLAGERVERKSTED
Ventilasjon — Varmluft — Vifter — Migthy plate
Aluminium takrenner og nedløp

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - -Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - -Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 80 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning —
Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

KIRKELANDETS HUSHOLDNINGSFORRETNING
Etablert 1888
Alltid noe nytt i «Foreningen»
Kristiansund N. - Telefon 71 226

BRØDR. HOLSTAD A/S
Murmester —
Entreprenørforretning
Råde — Telefoner 74 029 — 74 099

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

JONAS ERIKSEN A/S
Skipshandel - Jernvarer - Malervarer
Kristiansund N. — Sentralbord 74 411

GUDRUN SANNES EFTF.
Kolonial- & Delikatesseforretning
Kristiansund N. — Telefon 71 218

AANES & CO. A/S
Konfeksjonsforretning
Kristiansund N. — Telefon 72 518

Alt i Foto & Filmutstyr

FOTOMAGASINET

St. Mariegt. - Sarpsborg - Tlf. 52 525

TO-TAKTSERVICE A/S

Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovvn. 6 - Ørebekk - Tlf. 27 633

RAJOTEX

Sadelmakerverksted — Bilutstyr
Varetrekk — Omstopping
Ørebekk — Telefon 27 334

A/S GRESVIK BILRUTER

Ørebekk
Tlf. Fredrikstad 27 292 - 27 311

Gjør Deres innkjøp i
LUNDE HANDEL
Inneh.: Tormod Beck
Alt i Dagligvarer
Kråkerøy — Telefon 37 111

ELEKTROMEKANISK INDUSTRI
Torggt. 18 - Horten - Telefon 43 736
Spesialitet:
Likerettere for små traktorer og Gaffeltrucks

A. GUDMUNDSENS EFTF.

Alt i Kjøtt- & Pølsevarer
Horten — Telefon 41 140

SOLHØY FRUKT- & TOBAKKSFORRETNING

Alt i Røkesaker - Frukt og Lesestoff
Tveiten — Horten — Telefon 43 201

ADOLF HORNELAND A/S

Jernvarer
Haugesund — Tlf. 21 160

EINAR HANSEN

Byggmester
Tolgegt. 5 - Haugesund - Tlf. 24 402

TOMREN A/S

Storgt. 28 — Fredrikstad
Topp norsk konfeksjon i Dame- og Herreklær

HEDMAN & LANGERUD A/S
BAKERI — KONDITORI
Telefon 4107 - 4224
En gros 4335
Kongsvinger

BJØRN GREGERSEN

Rørleggerforretning
Geddes gt. 13 - Horten - Telefon 42 137

Besøk
CHRISTIAN KRO
Stedet hvor maten er billig og god
— De finner oss i
Strandgaten 2 - Horten - Telefon 43 106

R. G. LIOR — METALLSTØPERI

Strandveien — Rælingen
Telefon Lillestrøm 71 17 77

JOHS. SANDVIK A/S

«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

WESCHE BLOMSTERFORRETNING
Inneh.: Svein Fiskvik
Levanger — Telefon 81 140

IVAR LETNES
Spesialforretning i Kjøttvarer
Levanger — Telefon 81 355

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

O. SIVERTSEN
Levanger — Telefon 81 265
Barne- og Damekonfeksjon
Trikotasje

BJARNE VABØ
Blikkenslagermester
Lillehammer — Telefon 52 422

Murmester
OLE MYKSVOLL
Ø. Stadionv. 39 — Laksevåg
Telefon 60 335

JOTRON ELEKTRONIKK A/S
Levanger — Telefon 85 244
VHF Nødutstyr

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon 73 354

TORGNY FREMSTAD
Alt i Frukt og Tobakk
Gjøvik — Telefon 71 436
Vågsbygd - 4600 Kr.sund S. - Tlf. 12 325

LILLEKOLLEN RAMMEVERKSTED
Alt i innramming
Storgt. 14, Gjøvik - Telefon 72 953

RIVOLETT PARFYMERI
Handelsbygningen
Alt i
Parfyme — Reiseartikler og vesker
Gjøvik Telefon 71 146

GJØVIK OG OPPLAND
FISKEFORRETNING
Alt i Fisk — Gå til fagmannen
Gjøvik — Telefon 71 284

TRICO
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

For god — nybrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

Ta Deres venner med til
CAFE PALMEN
Svømmehallen
når De skal vise Dem «Det Nye Bergen»

JOHAN GJENDEM
Tidl. Brødr. Gjendem
Ovner - Kaminer
Elektriske husholdningsapp.
Molde Telefon 52 857 - 53 409

KJELL TRANDEM
Aut. Rørlegger
Skotterud — Telefon 35 503

VÅLER TREVAREFABRIKK
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
VIPPEPORTER FOR GARASJER

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

Lundheim Bensin & Service
Inneh.: Ragnar Håkonsen & Co.
Bensin – Olje - Smøring
Kiosk
Sarpsborgvn. 107 - Fredrikstad
Tlf. 14 439

HERMANN NILSEN
Blikkenslager
Nansetgt. 17 - Larvik - Tlf. 81 918

LUNDS LABRADOREKSPORT
Larvik
Telefoner 84 965 - 81 516

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

LIMA TRANSPORT
Telex 2287 — Tlf. 28 098 - 27 158
Stavanger

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
SKRAPJERN OG METALLER EN GROS
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627 - 15 612

OLE KJOSVOLD
URMAKER — OPTIKER
Telefon 164 — Finnsnes

SKJEBERG AUTO-SERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

BRØDR. RISANS
SVEISE- OG REP.VERKSTED
Eksos-anlegg repareres og monteres
Dilling st. — Telefon 60 279

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

LUNDEGÅRD & THORESENS EFTF.
Trikotasjevarer - Garn
Sarpsborg — Telefon 52 225

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

GJØVIK KURBAD
Gjøvik — Telefon 72 751

BRØDRENE FJELD ELEKTRISK
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

A/S INDUSTRISHIP
Utfører sveise- og monteringsarbeider
Sarpsborg - Tlf. 55 515, 54 780

ØRDAL GARTNERI
NARDOSLETTA — TRONDHEIM
Telefon 35 304

A/S TRONDHJEMS
PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

ODD LILLEGRAVEN
Butikkinnredninger
Sluppen, Trondheim — Telefon 36 065

OSCAR GRENAGER
Linoleum — Tapeter
Farvehandel — Vindusglass
Halden — Tlf. 82 235

JOH. KR. JOHANSEN
KOLONIALFORRETNING
Torvet 2 — Halden

Susebakke Trævarefabrik
SAG og HØVLERI
Mysen — Tlf. 89 17 00
Dører - vinduer - trapper - innredninger
Høvlet og uhøvlet last

HÅNDVERKERNES BAKERI
Alt i Baker- og Konditorvarer
Kongensgt. 25 - Moss - Telefon 51 293

Besøk
A.K.S. KAFETERIAEN
Frokost — Lunsj — Middag
Torget - Tønsberg - Telefon 12 104

A/S STEINKJER HAGESENTER
Blomsterutsalg Telefon 62 482
Hagesenter, Figgja » 62 798
Steinkjer

A/S AAVIK INDUSTRI
Steinkjer — Telefon 61 799
Produksjon av sovesofaer og Salonger

MARTHINSENS KLISJEANSTALT
Urgt. 6 — Telefoner 27 422, 21 173
Stavanger

Alt i dagligvarer hos
R. GUSTAVSEN A/S
ved Tinghuset
Drammens nye sentrum — Tlf. 83 37 60

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
Sandnes

Benytt
Ludvig Paulsen Bilsentral
BP-stasjonen — Rutebiler
Horten — Tlf. 41 129

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
Amtmann Blomsgt. - DRAMMEN
Telefon 83 38 32

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 83 74 83
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

JANSENS BLOMSTER
Sandnes — Telefon 61 142

O. C. KITTELSEN
En gros — Import
Delikatessekjøkken — Kolonial
Tverånes - Mo i Rana - Telf. 50 666

A/S BUSSBYGG
Bilgummi — Karosserifabrikk
Hovedforhandler for Brigsteon bilgummi
for Møre og Romsdal
Hovedforhandler for NSU biler
Hovdenakken — Tlf. 19

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

Blåsesand - Vi leverer alle sorter spesialsiktet sand til blåsing, finpussing og filtrering - Leveres i sekker á 50 kg.
BRØDR. HANSEN SANDTAK
Tollnes pr. Porsgrunn - Tlf. 51 246

Christiansands Babymagasin
Alt for Baby og Barn
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

ASLAGÅRDEN BENSINSTASJON
Inneh.: Oddvar Baashus
B.P. Bensin - Oljer - Smøring
Døgnvakt - Besøk kafeteriaen
Hamar Telefon 25 180

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

BRING MØBELSENTER A/S
Storgt. 32
Lillehammer Telefon 53 380

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Srilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

TANGEN BENSINSTASJON
Inneh.: Thomas Olsen
Smøring - Oljeskift - Vask
Motorvask - Tektyl
Understellsbehandling utføres
Tistedal - Tlf. 92 270

BILEIERE!
Vi har alltid nye og ferske batterier til Deres bil. Har De vansker med radiatoren? Benytt vårt radiatorverksted,
FEVANG BATTERISERVICE
Moveien 4 - Sandefjord - Tlf. 63 274

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

A-S BETONGRØR
SPILLUM I NAMDALEN
Produksjon av: betongrør 4—18 tommer, kulvert 60—120 tommer, Kumringer, Septiktanker. Nopsatsen i flere farger

TRÆLEBORG BAKERI A/S
Tønsberg — Telefon 12 423

STORGATENS KAFE
Anbefales som et meget godt spisested
Tønsberg — Tlf. 13 909

Fotograf Gunnar Grindstein
FOTOFORRETNING
Sortland — Telefon 143

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

DRECHSLERS PARFYMERI
Bijouteri — Portefølje
Sortland

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

TRYGVE FURUSETH A/S
Lillestrøm
Tømmermestre & Entreprenørforretning
Telefon 71 36 14

Årnes Bok- og Papirhandel A/S
Arne Opaker
Årnes — Telefon 3433
Bøker - Karter - Kontorutstyr

Alle veier fører til
SLAKO A/S
Supermarkeder
Tolvsrød pr. Tønsberg
Tlf. 25 357 - 25 358

«DE TRE NØSTER»
Garn - Trikotasje - Kjoler
Tlf. 82 194
Skreia og Lena

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Telefon 31 430 — Stange

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

LASKEN KOLONIAL
Dagligvareforretning
Lasken, Sandefjord — Tlf. 75 045

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

MOHOLTS KAROSSERI
Sandefjord — Telefon 63 375

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S
Aut. Rørlegger
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

SVERRE BUER
Ass. Landhandel
Torvet - Nøtterøy - Telefon 22 360

BESØK
Skotterud Gjestgiveri & Kafeteria
Skotterud - Telefon 5309

Alt i møbler — rimelige priser
SKREIA MANUFAKTURFORRETNING
Aasm. Glemmestad
Telefon 82 377

GREVEN KAFETERIA
Mandal — Telefon 61 440

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

SÆTRANG FOTO
Alt i fotoartikler
Torggt. 32, Hamar — Tlf. 23 754

FLAGGSTENGER med stol
Svingbare KLETØRKESTATIVER galv.
STÅLRØRSTIGER skyvbare
Skriv eller ring til oss, og vi sender brosjyrer og prisliste
JA MEK. INDUSTRI
5047 Stend — Tlf. Bergen 76 970

SKOGVEIEN AUTO A/S
Bilforretning — Mobilstasjon
Bensin - Olje - Service
Hamar — Tlf. 22 090

STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

OSCAR BERG A/S
Tekstilmagasin
Stjørdal — Telefon 94 433

BRØDRENE DYRØY A/S
Tømmerm.- og Trelastforretning
Byggeartikler
6010 SPJELKAVIK
Telefon Ålesund 39 323 - 39 227

STEINKJER
MANUFAKTURFORRETNING A/S
Dame- og herrekonfeksjon
Alt i trikotasje og metervarer
Steinkjer

Asker — Lier — Ålesund — Skien — Tingvoll
Sandnes — Molde — Nesttun

Asker Tapet & Gulvbelegg
Semsveien, Asker — Telefon 78 30 19
Ragnar Bø, bolig: Gustav Wentzels vei 8
Telefon 78 32 03

NESSET SKIPSRADIO A/S
Spesialfirma i skipselektrisk utstyr
Ålesund — Telefon 22 902

HANS ROGNE A/S
ALT I MALERVARER
Ålesund — Telefon 21 453

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

O. WIIG
Farvehandel
Molde — Telefon 51 744

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

NESTTUN SERVICE SENTER
TUNGELAND & CO.
Telefon 72 122 - Nesttun
Bensin - Olje - Rekvisita

JOHAN P. BJØRNSETH
Frukt & Tobakk
Ålesund — Telefon 22 081

SKIEN VARELAGER
Sengeutstyr og klær for hele familien
Skien Telefon 21 426

ALFR. NESSET
Elektrisk utstyr — Radio — TV
Ålesund — Sentralbord 24 390

HØIBERGS MINERALVANNFABRIKK
ALT I MINERALVANN
Ålesund — Telefon 21 511

MERKUR TRYKKERI
Alt i Trykksaker
Ålesund — Telefon 22 149

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

Byens spesialforretning i Vegg til vegg-tepper og Tepper og ryer

ANKER
Torget 4 - Molde - Tlf. 53 716

LARS A. KRISTIANSEN
Tømmermester
Vindal pr. Sandefjord — Telefon 61 784

SCANDIA SHIP-SERVICE
Inneh.: Thore B. Danielsen
Rykene — Telefon 35 205
MEK. VERKSTED
Grimstad — Telefon 40 095

A/S WIKENE
Elektrisk forretning
Nytorget — Stavanger
Telefon 21 280

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

LYNG DROGERI — SYKEARTIKLER
Egersund — Telefon 91 895

ELVIN LINDSTRØMS EFTF.
Gunv. Hamre
Granit og Marmorsliperi
Stavanger — Tlf. 25 612

HERMANN ANDERSEN
ALT I MØBLER
Grimstad — Telefon 41 140

SANDAR BILLAKKERING
Håukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

S. EDQVIST
Mek. Verksted
Pindsle — Sandefjord
Telefon 66 671 — Privat 65 538

OLAF RØNNING & CO. A/S
Elektrisk Forretning - Alt i radio og TV
Breibakken 43 — Stavanger
Telefoner 22 820 - 30 915

«LOTUS»
Damefrisørsalong
N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

HAUKERØD BENSINSTASJON
Sandefjord
Telefoner: 75 025 - 75 313

ERLING OUTZEN
Bakeri & Konditori
Molde — Telefon 51 348

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Universitetsbibl. i Oslo
avd. Norsk Pedagogisk
Studiesamling
Observatoriegt. 1

OSLO 2

VOLKSWAGEN

Østbye Pedersen Auto A.s

Skien — Sentralbord 20 092

JOH. BAKKELI
Malermester
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)

Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg

Etabl. 1914 — Telefon 1324 - 2625

— HARSTAD —

Distriktets største forretning i bransjen

Egen farvehandel

VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S

Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64

OSLO

Grafia Boktrykkeri, Oslo